Háború és stratégia

Mit tehetünk a drog börtönbeli terjedése ellen?

Ime, két kulcsszó: *háború* és *stratégia*. E szavakat olyankor alkalmazzuk, ha krízishelyzet van, és ebben a krízishelyzetben valamit kezdeni akarunk. Végső soron Magyarországon is fennállhat krízishelyzet, amelynek következtében a magyar börtönökben is előállhat ennek a veszélye, ezért célszerű a börtönügyekkel foglalkozóknak részletesebben foglalkozni a kérdéssel. Teljesen nyilvánvaló, hogy minden börtönben lezajló folyamat tükröződése, „leképeződése" a társadalomban zajló folyamatoknak. Vonatkozik ez természetesen a drogok elterjedésére, a droghasználatra, a drogaddikcióra is.

Feladatom szerint nekem ma a magyar viszonyokat kellene bemutatom, annak felvetésével, megnyerhetjük-e a háborút, a végén még igyekszem válaszolni rá, mit szeretnénk és mit nem szeretnénk megnyerni. A jelenlegi helyzetben talán a legfontosabb azt megnézni, a magyar állam, a magyar kormányzat miként áll a kábítószer kérdéséhez. Nos, a kormányzat eléggé központi helyen kezeli ezt a kérdést és kétfajta választ ad arra, hogy terjed a kábítószer. Az egyik válasz igen punitív hozzáállásról tanúskodik: *Európa legszigorúbb kábítószertörvényét hoztuk meg, s e törvény igen szigorúan szankcionálja mind a kereskedelmet, mind az árusítást, de az előállítást, a tartást is*, és ami igen fontos és sok tekintetben különbözik más országoktól, *a fogyasztást is*.

Ez pozitív, kemény válasz, de van másik felelet is: a közelmúltban fogadták el, vagy most van terítéken a nemzeti drogstratégia, amely egyrészt államilag vállalja azt a feladatot, hogy a kábítószer ellen küzdjön, erre megfelelő, intézményesített válaszokat próbál adni, nem utolsósorban anyagi feltételeket teremtve hozzá.

Ez a kettősség a börtönben is megjelenik. Azt gondolom, ha a stratégiáról és háborúról van szó, az első feladat az, hogy megvizsgáljuk, mi a helyzet, egyáltalán mit lehet kezdeni, milyen veszélyei vannak annak, ha ezt nem tesszük meg.

A humánus hozzáállás szerint komolyan vesszük, hogy a drogfogyasztás károsítja az embereket, tehát mindent meg kell tennünk azért, hogy ez a károsodás kevesebb legyen, illetve ne következzen be.

A másik veszély, amiről nem nagyon szoktunk beszélni, azt gondolom, legalább olyan fontos, hogy a törvénytelenség és a rejtőzködés a drogfogyasztásnak lényeges velejárója. Ha a drog és a drogfogyasztás elterjed a börtönben, az alapvetően a börtön egész működését, az összes alapfunkció megvalósulását veszélyezteti, ami beláthatatlan következményekkel járhat. A jelenlegi helyzetben az az első kérdés, milyen létszámú fogvatartottnál lehet a hazai börtönökben drogproblémára számítani. A magyar börtönökben jelenleg mintegy nem egészen tizenhatezer fogvatartott van. Ehhez képest én a legfrissebb adatokat kigyűjtettem, ezek tegnapelőtti adatok, és a droggal kapcsolatban a következőket lehet elmondani. A büntető törvénykönyv szerint *„aki a hatósági előírások megszegésével kábítószert termeszt, előállít, megszerez, tart, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz, bűntettet követ el, szabadságvesztéssel büntetendő"*. Jelenleg a tizenhatezer fogvatartott közül négyszázharmincegy fő tartozik ebbe a kategóriába, mellesleg ez a legnagyobb csoport.

Hozzáteszem, jellemzően drogfutárokról és kevésbé dílerekről van szó, ráadásul ebben a populációban jelentősen felülreprezentált a külföldi állampolgárok aránya.

A kereskedéssel, tehát a drogdílerséggel kapcsolatban: a tizenhatezer fő közül ma negyvenhatan vannak emiatt börtönben.

A súlyosabb vagy minősített esetekben, tehát akik üzletszerűen, tartósan művelték, összesen 9-ről volt bizonyítható, hogy kábítószerrel üzletelt. Az összes többi, aki még ebben a kategóriában található, gyakorlatilag egy- nyolc fő közé sorolható, ők iskolában dílerkedtek, nem kábítószerfüggő személyek, akik kábítószerfüggő személyek felhasználásával követtek el ilyen cselekményeket. Öt főnél volt jelentős mennyiségű az a bizonyos kábítószer, háromnál találtak (ami csak vétség) csekély mennyiségű kábítószert.

Nagyon érdekes a jogalkotás és a jogalkalmazás ellentmondásosságát, bizonyos fajta kiegyenlítettségét mutatja a következő adat, amely kábítószerfüggő személyek büntető felelősségre vonására vonatkozik. Annak ellenére, hogy a törvény ilyen szigorú, és már a fogyasztót is büntetni rendeli, tizenhatezer elítéltből, s ezen belül mintegy hatszáz kábítószeres bűncselekmény miatt elítéltből összesen hét fő van, aki kábítószerfüggőnek minősült, és ezzel kapcsolatban tartásért vagy fogyasztásért kapott büntetést.

Van a büntető törvénykönyvnek olyan paragrafusa, olyan szakasza, amely a kóros szenvedélykeltést tartalmazza. Arról van szó, hogy ha a tizennyolcadik életévét betöltött személy fiatalkorúnak (tizennyolc éven alulinak) ad kábítószert, praktikusan ez is büntethető, ilyen esetet egyelőre magyar börtönökben még nem találtunk.

Igencsak elenyésző a kábítószer készítésével, előállításával vagy egyáltalán a kereskedelmi finanszírozásával kapcsolatos elítéltek létszáma, összesen három fő.

Első lépésben azt mondhatjuk, hogy összesen a magyar börtönökben ötszáznyolcvankilenc az olyan elítélt, akinek első ránézésre valamilyen köze van a kábítószerhez, illetőleg azt mondhatjuk, hogy ezeknek túlnyomó többsége nem feltétlenül kábítószerfogyasztó vagy kábítószerfüggő, hanem egész egyszerűen futár, kamionsofőr stb.

Teljesen nyilvánvaló a kérdés: ahol ennyi futár és ennyi díler van, ott az anyagot valaki fogyasztja is. Erre azonban nincsen adatunk. Azt is nagyon jól tudjuk, hogy a kábítószerhez kapcsolódó bűncselekmények száma lényegesen nagyobb lehet, hiszen a kábítószer drága mulatság, ehhez a megfelelő pénzt meg kell szerezni, erre azonban csak áttételesen lehet következtetni. Nincs adatunk, de azt is pontosan tudjuk, hogy a latencia ebben a tekintetben igen nagy. Ámde a latenciát azért lehet követni, és meg is kell próbálni a statisztikai adatokat hozzárendelni. Nos, két olyan dolog van, amelyből megpróbálhatunk következtetést levonni.

- Az egyik az, hogy a börtönben hány alkalommal és mennyi kábítószerest találnak. Az elmúlt négy évre visszamenőleg gyűjtöttük ki az adatokat. Számomra ezek a számok semmit nem mondanak. 97-ben öt ilyen eset volt országosan, tehát harmincegy bv. intézetben és a hozzá tartozó egészségügyi intézményekben, 98-ban négy, 99-ben tizenhét, és 2000-ben ez idáig három.

Ezek a számok a világon semmifajta következtetés levonására nem alkalmasak, illetőleg egy következtetés azért levonható. *Vagy valóban nincs kábítószer a börtönökben, vagy olyan jó a konspiráció, hogy mi lemaradtunk.* Erre most hadd ne válaszoljak, tartok tőle, mindkettőben van igazság.

A latenciára mutathat még, hogy ha valamifajta olyan kereskedelem folyik, amit, mondjuk, elősegít a személyzet. A személyzettel kapcsolatos ilyen események, mármint azok, amelyek kiderülnek, mert azok további latenciát tartalmaznak, évi egy- két esetként jellemezhetők, több ilyen nem volt.

Ez természetesen igen soknak minősül, de azért a teljes elterjedettséget és az igazi forgalmat ez sem igazolja.

A következő ilyen lehetőség azt megállapítani, hogy mi a helyzet a börtönben a droghasználattal, a tudományos kutatás.

Nem olyan régen – néhány évvel ezelőtt– független kutatók igen komoly felmérést végeztek. Többek közt a büntetés-végrehajtás megrendelésére is. Ez rengeteg érdekes, értékes és értelmezhető adatot tartalmaz. Kettőt emelnék ki. Egyik az, hogy a börtönben lévők (névtelenül nyilatkoztak a kérdőíven az il-

letők) mintegy harminc körüli százaléka fogyasztott– de csak fogyasztott– tehát találkozott a kábítószerrel, és mintegy három százaléka mondta azt, hogy ő már a börtönben is találkozott vele. Ha ezeket az adatokat komolyan gondolnánk, akkor azt mondanánk, hogy nem kell foglalkozni ezzel a kérdéssel, mert semmivel sem veszélyesebb, mint az összes többi. Ugyanakkor tudatában vagyunk annak, hogy ez olyan szelete a börtönvilágnak, amelyre igen kevés rálátásunk van, nem nagyon tudunk belevilágítani, tehát különböző elméleti elgondolások és a nemzetközi tapasztalatok alapján kell megpróbálnunk bizonyos stratégiát kialakítani.

A stratégia kialakításához egyelőre azt tudjuk, hogy sok a futár, kevés a deklarált fogyasztó, még kevesebb a függő, anyagot ritkán találunk, személyzet ritkán bukik le, az egészségügyi ellátásra szorulók száma – ez is egy mutatószám – ritka. Ugyanakkor van figyelmeztető jel. Ez a figyelmezető jel pedig az, hogy igen magas a kábítószer-helyettesítő gyógyszerek fogyasztása, illetőleg igen magas a legális drogok belső forgalma és fogyasztása (kávé, tea). Tehát mindenképpen fennáll az, hogy nagy az igény a kábítószerre. Ebből az a következtetés vonható le, hogy az alapadatok alapján még nincs baj, de az igen nagy latencia miatt körükben különösen komolyan kell venni ezt a kérdést. Az is igaz, hogy valószínűleg elég jól tudjuk ellenőrizni a „bejutási csatornákat", és ez gátolja a megfelelő kereskedelem kialakítását.

Az is tény, hogy egyelőre az egészségügyi ellátás, a detoxikálás feltételei – intézményi feltételei is – adottak, illetőleg intézeti kezdeményezésre működnek helyi részlegek bevonásával megelőző jellegű kábítószerprogramok.

Az egészen biztosan igaz, hogy ami a világon rossz volt, az mindig begyűrűzött Magyarországra, miért pont a kábítószer ne gyűrűzne be, nekünk tehát a legrosszabbra kell felkészülnünk.

Vegyük először a kínálat csökkentésének kérdését. Mindenképpen tovább kell folytatni, sőt szélesíteni azt az eddigi gyakorlatot, hogy *a személyzetet drogügyben ki kell képezni*. Ez a kiképzés a kínálat csökkentése érdekében azt eredményezi, hogy egyre több felügyelő, főfelügyelő lesz tájékozott legalább az anyagok, illetve a kábítószer okozta tünetek felismerésében. Ők azok, akik közvetlenül a fogvatartottak között vannak, velük foglalkoznak. A következő ilyen lehetséges és szükséges intézkedés *a technika fejlesztése*. Ez a megfelelő csomagvizsgáló berendezések, a különböző kábítószer-felismerő berendezések felhasználása és a kábítószer-felismerő kutyák igénybevétele.

A következő ilyen kérdés, hogy *a látogatókat eltiltják a börtöntől, ha lebuknak a kábítószerrel*. Nálunk is folyamatos konfliktust okoz az, hogy a külvilággal való kapcsolattartás progresszív és igen jó dolog, ráadásul azt gondoljuk, mindenféle kezelési és reintegrációs szempontból támogatandó, ugyanakkor a külvilággal való kapcsolattartás azzal jár, hogy sokkal több csatorna nyílik a tiltott anyagok, illegális kábítószerek bekerülésére. Ez tulajdonképpen olyan konfliktus, amit jól megoldani nem lehet, de meg lehet keresni (a kettő arányának) valamilyen optimumát, ami még a reintegrációs törekvéseket is szolgálhatja, illetőleg gátolhatja a kábítószer bejutását.

Íme, egy konkrét példa: Magyarországon sokáig folyt a vita arról, vajon látogatás alkalmával az illető fogyaszthat-e otthonról hozott élelmiszert, illetőleg azt felviheti-e a látogatás után a körletre. Itt a legkülönbözőbb megoldások voltak, most ott tartunk, kívülről már nem kerülhet fel élelmiszer a körletre. Jó lenne hasonlóan megvalósítani a kábítószermentes övezetet, és erre épülve, ehhez kapcsolódva a terápiás programot, de azt gondolom, szerencsés helyzetben vagyunk, mert most még az ártalomcsökkentési problémákról nem kell beszélnünk, mert ezek egyelőre még fel sem merülnek.

Napjainkban sikernek azt tartom, ha a kábítószer kereskedelmének és fogyasztóinak börtönön belüli terjedési folyamatát sikerül lelassítani, illetve csökkentetni.

Garami Lajos